

THE GREEK NEW TESTAMENT

A Reader's Edition

Revised Edition

Based on the text of
THE GREEK NEW TESTAMENT,
Sixth Revised Edition (UBS6)

Edited by
HOLGER STRUTWOLF, HUGH HOUGHTON, CHRISTOS KARAKOLIS, DAVID PARKER,
STEPHEN PISANO, DAVID TROBISCH, KLAUS WACHTEL

RUNNING GREEK-ENGLISH DICTIONARY

Compiled by
BARCLAY M. NEWMAN

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT
UNITED BIBLE SOCIETIES

The Greek New Testament. A Reader's Edition
Revised Edition 2025

Greek Bible Text: The Greek New Testament, Sixth revised edition,
© 2025 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Germany

Running Greek-English Dictionary: Compiled by Barclay M. Newman,
© 2025 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Germany

The German Bible Society is a not for profit religious foundation. Its mission, in collaboration with other members of the United Bible Societies, is to promote biblical research and worldwide Bible translation work in order to make the Bible available to everybody in their own language.

ISBN 978-3-438-05311-4

The Greek New Testament. A Reader's Edition
© 2025 Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart
Design and Typesetting: 2K/DENMARK

Information on product safety: Deutsche Bibelgesellschaft,
Balingen Str. 31A, 70567 Stuttgart, Germany,
product-safety@dbg.de

Printed in Germany
All rights reserved

06.2025

TABLE OF CONTENTS

Introduction

The Text of the Edition	VII
The Running Greek-English Dictionary	VIII

Symbols and Abbreviations

Symbols Used in the Biblical Text	X
Abbreviations Used in the Running Dictionary	X

Text and Running Greek-English Dictionary

Κατὰ Μαθθαῖον	1
Κατὰ Μᾶρκον	82
Κατὰ Λουκᾶν	133
Κατὰ Ἰωάννην	222
Πράξεις Ἀποστόλων	277
Ἰακώβου	363
Πέτρου α΄	373
Πέτρου β΄	383
Ἰωάννου α΄	389
Ἰωάννου β΄	396
Ἰωάννου γ΄	397
Ἰούδα	399
Πρὸς Ῥωμαίους	402
Πρὸς Κορινθίους α΄	433
Πρὸς Κορινθίους β΄	460
Πρὸς Γαλάτας	481
Πρὸς Ἐφεσίους	491
Πρὸς Φιλιππησίους	502
Πρὸς Κολοσσαεῖς	510
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς α΄	518
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς β΄	524
Πρὸς Ἑβραίους	528
Πρὸς Τιμόθεον α΄	555

Πρὸς Τιμόθεον β´	565
Πρὸς Τίτον	572
Πρὸς Φιλήμονα	576
Ἀποκάλυψις Ἰωάννου	578
Index of Quotations	619
Definitions of Words that Occur	
more than 30 Times in the New Testament	625

INTRODUCTION

The Text of the Edition

The Greek text of this edition is identical to the text of the 6th edition of the UBS *Greek New Testament* (UBS6) and the 29th edition of the Nestle-Aland *Novum Testamentum Graece* (NA29). At the time of going to press, these two editions are still in preparation, so this Reader's Edition is the first edition of this Greek text.

Like UBS6 and NA29, the Reader's Edition follows the *Editio Critica Maior* (ECM) of the Greek New Testament insofar as volumes of this edition are already available. This applies to the Gospel of Mark, the Acts of the Apostles, the Catholic Letters, and Revelation. In the other parts of the New Testament the text remains identical to NA28 and UBS5. The ECM is the major critical edition of the Greek New Testament, which is being edited at the Institute for New Testament Textual Research in Münster in co-operation with international teams of scholars. The link to the ECM ensures that the Reader's Edition represents the current state of scholarly research into the text of the Greek New Testament.

One change compared with previous editions will immediately catch the reader's eye when leafing through the book: the sequence of the 27 New Testament writings has changed in parts. The Catholic Epistles now appear between the Acts of the Apostles and the Pauline Letters, and Hebrews is placed after 2 Thessalonians and before the Pastoral Epistles. In this way, the sequence of writings has been brought into closer agreement with the early Greek manuscript tradition. The order known from older editions of the Nestle-Aland, the UBS *Greek New Testament* and, in fact, from almost all modern Bible translations, goes back to Erasmus in the early 16th century. It therefore does not fit well with an edition whose aim is to come as close as possible to the origin of the text's history.

The following typographical features appear in the Greek text:

[] *Brackets* in the text indicate particular doubt of the editors as to whether the enclosed word, words, or parts of words are to be reconstructed as the earliest form of text.

¶ Double brackets in the text indicate that the enclosed passages are not considered by the editors to be a part of the earliest text, but an addition at an early stage of the tradition. Unlike in earlier editions of the Nestle-Aland and the UBS *Greek New Testament*, including the Reader's Edition, all verses assigned a number within the New Testament are now integrated into the text in double brackets. Previously this was only the case for individual passages which traditionally enjoyed an exceptional position in the church (e.g. Mk 16.9–20; Jn 7.53–8.11).

Quotations from the Old Testament are marked in **bold type**, and a list of references can be found in an appendix.

The Running Greek-English-Dictionary

The running Greek-English Dictionary was compiled by Barclay M. Newman, the author of *A Concise Greek-English Dictionary on the Greek New Testament*. It was originally based on the text of the 4th edition of the UBS *Greek New Testament*, which was the latest edition when the Reader's Edition was first published. The adaptation to the current Greek text was carried out at the German Bible Society by Florian Voss.

The glosses at the bottom of each page comprise translations of all words that occur 30 times or fewer in the New Testament, except for personal and place names. In addition, morphological parsing of Greek verbs is often provided even if these words occur more than 30 times.

The following rules have been applied:

- (1) Each word that is accompanied by a definition is identified in the text with the corresponding number provided in the list of definitions at the bottom of the same page on which the word occurs. These numbers begin anew on each page of text.
- (2) If a word occurs more than once in a paragraph, it is usually defined only on its initial occurrence.
- (3) Word definitions are based on what is appropriate for the context, thus enabling the reader to make immediate sense of a passage without struggling through a series of unnecessary definitions. The intention is to provide easily accessible definitions that are clear, concise, and contextual.
- (4) When a word is used with a meaning decidedly different from its other New Testament occurrences, the broader meaning is also often provided.
- (5) Where significant differences of opinion exist regarding the meaning of a word in a given context, alternative definitions are included.

- (6) Occasionally, idiomatic word combinations are defined, especially where the combined meaning is difficult to determine on the basis of the individual word meanings.
- (7) When an unusual form of a word (especially of verbs) occurs in the text, its root form is identified and defined. (For a list of abbreviations used, see p. X.)
- (8) In the dictionary, the different parts of speech appear (with a few exceptions) as follows:

Verbs: Present indicative active first-person singular, except where only passive and/or middle forms occur in the New Testament.

Nouns: Lexical form, genitive ending, article.

Adjectives: Lexical form, nominative endings for each gender.

Adverbs, prepositions, and particles: Fixed form.

An appendix offers definitions of words occurring more than 30 times.

SYMBOLS AND ABBREVIATIONS

Symbols Used in the Greek Text

- [] enclose words whose presence or position in the Greek Bible text is regarded by the editors as disputed
- [] enclose passages which are regarded by the editors as later additions to the text

Abbreviations Used in the Running Dictionary

1	first person	lit	literal
2	second person	m	masculine
3	third person	mid	middle
acc	accusative	mng	meaning
act	active	n	neuter
adj	adjective	nom	nominative
adv	adverb	opt	optative
aor	aorist	p	plural
comp	comparative	pas	passive
conj	conjunction	pf	perfect
dat	dative	pl	plural
f	feminine	plpf	pluperfect
fut	future	prep	preposition
gen	genitive	pres	present
ind	indicative	pro	pronoun
inf	infinitive	ptc	participle
impers	impersonal	s	singular
impf	imperfect	sub	subjunctive
impv	imperative	super	superlative
interj	interjection	trans	transitive
intrans	intransitive	w/o	without

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

The Genealogy of Jesus Christ (Lk 3.23-38)

1 Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ.

2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, **3** Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φάρες καὶ τὸν Ζάρα ἐκ τῆς Θαμάρ, Φάρες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρῶμ, Ἑσρῶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ, **4** Ἀράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών, **5** Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βόες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ, Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, **6** Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα.

Δαυὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, **7** Σολομών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ, **8** Ἀσάφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζιαν, **9** Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ, Ἰωαθάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ, Ἀχάζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν, **10** Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς, Ἀμώς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν, **11** Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος.

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβαβέλ, **13** Ζοροβαβέλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ, Ἐλιακίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ, **14** Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχίμ, Ἀχίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιοῦδ, **15** Ἐλιοῦδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, **16** Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες⁴, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

¹ βίβλος, -ου *f*, book

² γένεσις, -εως *f*, genealogy/birth

³ μετοικεσία, -ας *f*, exile/
deportation

⁴ δεκατέσσαρες, fourteen

The Birth of Jesus Christ (Lk 2.1-7)

18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις¹ οὕτως ἦν. μνηστευθεῖσιν² τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν⁴ αὐτοὺς εὐρέθῃ⁵ ἐν γαστρὶ⁶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. **19** Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι⁷, ἐβουλήθη λάθρα⁸ ἀπολύσαι αὐτήν. **20** ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος⁹ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ¹⁰ ἐφάνη¹¹ αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου. **21** τέξεται¹² δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. **22** τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν¹³ ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος·

23 ἰδοὺ ἡ παρθένος¹⁴ ἐν γαστρὶ¹⁵ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ,

ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον¹⁶ μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. **24** ἐγερθεῖς¹⁷ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου¹⁸ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁹ αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν²⁰ υἱόν· καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

The Visit of the Magi

2 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι²¹ ἀπὸ ἀνατολῶν²² παρεγένοντο²³ εἰς Ἱεροσόλυμα **2** λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεις²⁴ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρρα²⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ²⁶ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. **3** ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐταράχθη²⁷ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, **4** καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο²⁸ παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς

¹ γένεσις, -εως f, birth

² μνηστεύω aor pas ptc fs gen, pas be promised in marriage

³ πρὶν and πρὶν ἢ conj, before

⁴ συνέρχομαι aor act inf, be married/have marital relationships

⁵ εὐρίσκω 3s aor pas ind, find

⁶ γαστήρ, -τρός f, womb (ἐν γ. ἔχω be pregnant)

⁷ δειγματίζω aor act inf, disgrace

⁸ λάθρα, adv, secretly

⁹ ἐνθυμέομαι aor pas ptc m s gen, think about

¹⁰ ὄναρ, n, dream (κατ' ὄναρ in a dream)

¹¹ φαίνω 3s aor pas ind, mid & pas appear

¹² τίκτω 3s fut mid ind, give birth to

¹³ λέγω aor pas ptc n s nom, say

¹⁴ παρθένος, -ου f, virgin

¹⁵ γαστήρ, -τρός f, womb (ἐν γ. ἔχω be pregnant)

¹⁶ μεθερμηνεύω pres pas ptc n s nom, translate (ὃ ἐστὶν μεθ. which means)

¹⁷ ἐγείρω aor pas ptc m s nom, intrans pas wake/get up

¹⁸ ὕπνος, -ου m, sleep

¹⁹ προστάσσω 3s aor act ind, command

²⁰ τίκτω 3s aor act ind, give birth to

²¹ μάγος, -ου m, wise man/astrologer

²² ἀνατολή, -ῆς f, pl east

²³ παραγίνομαι 3p aor mid ind, come

²⁴ τίκτω aor pas ptc m s nom, pas be born

²⁵ ἀστήρ, -έρος m, star

²⁶ ἀνατολή, -ῆς f, rising (of a star)

²⁷ ταράσσω 3s aor pas ind, trouble

²⁸ πυνθάνομαι 3s impf mid ind, ask/find out (by asking)

γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου·

6 καὶ σὺ Βηθλέεμ, γῆ Ἰούδα,
οὐδαμῶς¹ ἐλαχίστη² εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν³ Ἰούδα·
ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται⁴ ἡγούμενος⁵,
ὅστις ποιμανεῖ⁶ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.

7 Τότε Ἡρώδης λάθρα⁷ καλέσας τοὺς μάγους⁸ ἠκριβώσεν⁹ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος¹⁰, ⁸ καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλέεμ εἶπεν· πορευθέντες ἐξετάσατε¹¹ ἀκριβῶς¹² περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὶ¹³ δὲ εὑρητε¹⁴, ἀπαγγείλατέ¹⁵ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ¹⁶, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ¹⁷, προῆγεν¹⁸ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἐστάθῃ¹⁹ ἐπάνω²⁰ οὗ²¹ ἦν τὸ παιδίον. 10 ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν²² χαρὰν μεγάλην σφόδρα²³. 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες²⁴ προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς²⁵ αὐτῶν προσήνεγκαν²⁶ αὐτῷ δῶρα²⁷, χρυσὸν²⁸ καὶ λίβανον²⁹ καὶ σμύρναν³⁰. 12 καὶ χρηματισθέντες³¹ κατ' ὄναρ³² μὴ ἀνακάμψαι³³ πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν³⁴ εἰς τὴν χώραν³⁵ αὐτῶν.

The Flight to Egypt

13 Ἀναχωρησάντων³⁶ δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ³⁷ τῷ Ἰωσήφ λέγων· ἐγερθεῖς³⁸ παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεύγε³⁹ εἰς Αἴγυπτον καὶ ἴσθι⁴⁰ ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω⁴¹ σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον

¹ οὐδαμῶς, *adv*, by no means

² ἐλάχιστος, least (*super* of μικρός)

³ ἡγεμῶν, -όνος *m*, ruler

⁴ ἐξέρχομαι *3s fut mid ind*, come

⁵ ἡγέομαι *pres mid ptc m s nom*, lead/*rule*

⁶ ποιμαίνω *3s fut act ind*, tend like a shepherd

⁷ λάθρα, *adv*, secretly

⁸ μάγος, -ου *m*, wise man/astrologer

⁹ ἀκριβῶς *3s aor act ind*, find out

¹⁰ ἀστήρ, -έρος *m*, star

¹¹ ἐξετάζω *2p aor act impv*, search

¹² ἀκριβῶς, *adv*, carefully

¹³ ἐπὶ, *conj*, when

¹⁴ εὕρισκω *2p aor act sub*, find

¹⁵ ἀπαγγέλλω *2p aor act impv*, tell

¹⁶ ἀστήρ, -έρος *m*, star

¹⁷ ἀνατολή, -ῆς *f*, rising (of a star)

¹⁸ προάγω *3s impf act ind*, go ahead of

¹⁹ ἴσθῃμι *3s aor pas ind*, *pas stop*

²⁰ ἐπάνω, *prep + gen*, over

²¹ οὐ, *adv*, where

²² χαίρω *3p aor pas ind*, be glad

²³ σφόδρα, *adv*, greatly

²⁴ πίπτω *aor act ptc m p nom*, fall (to one's knees)

²⁵ θησαυρός, -οῦ *m*, treasure box

²⁶ προσφέρω *3p aor act ind*, give

²⁷ δῶρον, -ου *n*, gift

²⁸ χρυσός, -οῦ *m*, gold

²⁹ λίβανος, -ου *m*, frankincense

³⁰ σμύρνα, -ης *f*, myrrh

³¹ χρηματίζω *aor pas ptc m p nom*, warn

³² ὄναρ, *n*, dream (κατ' ὄναρ in a dream)

³³ ἀνακάμπτω *aor act inf*, return

³⁴ ἀναχωρέω *3p aor act ind*, leave

³⁵ χώρα, -ας *f*, country

³⁶ ἀναχωρέω *aor act ptc m p gen*, leave

³⁷ ὄναρ, *n*, dream (κατ' ὄναρ in a dream)

³⁸ ἐγείρω *aor pas ptc m s nom*, intrans *pas get up*

³⁹ φεύγω *2s pres act impv*, run away

⁴⁰ εἰμί *2s pres act impv*, stay

⁴¹ λέγω *1s aor act sub*, tell

τοῦ ἀπολέσαι¹ αὐτό. **14** ὁ δὲ ἐγερθεῖς² παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός³ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, **15** καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς⁴ Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν⁵ ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος·
ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

The Slaughter of the Infants

16 Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη⁶ ὑπὸ τῶν μάγων⁷ ἔθυμώθη⁸ λίαν⁹, καὶ ἀποστείλας¹⁰ ἀνείλεν¹¹ πάντας τοὺς παῖδας¹² τοὺς ἐν Βηθλέεμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹³ αὐτῆς ἀπὸ διετούς¹⁴ καὶ κατωτέρω¹⁵, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν¹⁶ παρὰ τῶν μάγων¹⁷. **17** τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν¹⁸ διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος·

18 φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη,
κλαυθμὸς¹⁹ καὶ ὄδυρμός²⁰ πολὺς·
Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι²¹,
ὅτι οὐκ εἰσίν.

The Return from Egypt

19 Τελευτήσαντος²² δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ²³ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ **20** λέγων· ἐγερθεῖς²⁴ παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν²⁵ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. **21** ὁ δὲ ἐγερθεῖς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ.

22 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει²⁶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ²⁷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν²⁸. χρηματισθεὶς²⁹ δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν³⁰ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, **23** καὶ ἐλθὼν κατώκησεν³¹ εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν³² διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται³³.

¹ ἀπόλλυμι *aor act inf*, kill

² ἐγείρω *aor pas ptc m s nom*,
intrans pas wake/get up

³ νύξ, νυκτός *f*, night

⁴ τελευτή, -ῆς *f*, death

⁵ λέγω *aor pas ptc n s nom*, say

⁶ ἐμπαίζω *3s aor pas ind*, trick

⁷ μάγος, -ου *m*, wise man/
astrologer

⁸ θυμῶς *3s aor pas ind*, *pas be*
angry

⁹ λίαν, *adv*, very

¹⁰ ἀποστέλλω *aor act ptc*
m s nom, send

¹¹ ἀναιρέω *3s aor act ind*, kill

¹² παῖς, παιδός *m & f*, child

¹³ ὄριον, -ου *n*, region

¹⁴ διετής, -ές, two years old

¹⁵ κατωτέρω, *adv*, less

¹⁶ ἀκριβῶς *3s aor act ind*, find out

¹⁷ μάγος, -ου *m*, wise man/
astrologer

¹⁸ λέγω *aor pas ptc n s nom*, say

¹⁹ κλαυθμός, -οῦ *m*, bitter crying

²⁰ ὄδυρμός, -οῦ *m*, mourning

²¹ παρακαλέω *aor pas inf*,
encourage

²² τελευτάω *aor act ptc m s gen*, die

²³ ὄναρ, *n*, dream (κατ' ὄναρ *in*
a dream)

²⁴ ἐγείρω *aor pas ptc m s nom*,
intrans pas get up

²⁵ θνήσκω *3p pfact ind*, die

²⁶ βασιλεύω *3s pres act ind*, rule

²⁷ ἀντί, *prep + gen*, in place of

²⁸ ἀπέρχομαι *aor act inf*, leave

²⁹ χρηματίζω *aor pas ptc m s nom*,
warn

³⁰ ἀναχωρέω *3s aor act ind*, return

³¹ κατοικέω *3s aor act ind*, live

³² λέγω *aor pas ptc n s nom*, say

³³ καλέω *3s fut pas ind*, call

The Preaching of John the Baptist (Mk 1.1-8; Lk 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής¹ κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας **2** [καί] λέγων· μετανοεῖτε· ἤγγικεν² γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. **3** οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεις³ διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος·

φωνὴ βοῶντος⁴ ἐν τῇ ἐρήμῳ·

ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,

εὐθείας⁵ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁶ αὐτοῦ.

4 αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα⁷ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν⁸ καμήλου⁹ καὶ ζώνην¹⁰ δερματίνην¹¹ περὶ τὴν ὀσφύν¹² αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφή¹³ ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες¹⁴ καὶ μέλι¹⁵ ἄγριον¹⁶. **5** τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος¹⁷ τοῦ Ἰορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ¹⁸ ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι¹⁹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

7 Ἴδων δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα²⁰ αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· γεννήματα²¹ ἐχιδνῶν²², τίς ὑπέδειξεν²³ ὑμῖν φυγεῖν²⁴ ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; **8** ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας²⁵ **9** καὶ μὴ δόξητε²⁶ λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **10** ἥδη δὲ ἡ ἀξίνη²⁷ πρὸς τὴν ῥίζαν²⁸ τῶν δένδρων²⁹ κεῖται³⁰. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται³¹ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

11 Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν³², ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός³³ μου ἐστιν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα³⁴ βαστάσαι³⁵. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί· **12** οὗ τὸ πτύον³⁶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ³⁷ τὴν ἄλωνα³⁸ αὐτοῦ καὶ συνάξει τὸν σίτον³⁹ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκη⁴⁰, τὸ δὲ ἄχυρον⁴¹ κατακαύσει⁴² πυρὶ ἀσβέστῳ⁴³.

¹ βαπτιστής, -οῦ *m*, Baptist/
baptizer

² ἐγγίζω *3s pf act ind*, come near

³ λέγω *aor pas ptc m s nom*, say

⁴ βοᾶω *pres act ptc m s gen*, shout

⁵ εὐθύς, -εῖα/ύ, straight

⁶ τρίβος, -ου *f*, path

⁷ ἔνδυμα, -τος *n*, clothing

⁸ θρίξ, τριχὸς *f*, hair

⁹ κάμηλος, -ου *f*, camel

¹⁰ ζώνη, -ης *f*, belt

¹¹ δερματίνος, -η/ον, made of
leather

¹² ὀσφύς, -ύος *f*, waist

¹³ τροφή, -ῆς *f*, food

¹⁴ ἀκρίς, -ίδος *f*, locust/
grasshopper

¹⁵ μέλι, -ιτος *n*, honey

¹⁶ ἄγριος, -α/ον, wild

¹⁷ περιχώρος, -ου *f*, surrounding
region

¹⁸ ποταμός, -οῦ *m*, river

¹⁹ ἐξομολογέω *pres mid ptc*
m p nom, confess

²⁰ βάπτισμα, -τος *n*, baptism

²¹ γέννημα, -τος *n*, offspring

²² ἔχιδνα, -ης *f*, snake

²³ ὑποδείκνυμι *3s aor act ind*, warn

²⁴ φεύγω *aor act inf*, run

²⁵ μετάνοια, -ας *f*, repentance

²⁶ δοκέω *2p aor act sub*, think

²⁷ ἀξίνη, -ης *f*, axe

²⁸ ῥίζα, -ης *f*, root

²⁹ δένδρον, -ου *n*, tree

³⁰ κεῖμαι *3s pres mid ind*, be ready

³¹ ἐκκόπτω *3s pres pas ind*, chop
down

³² μετάνοια, -ας *f*, repentance

³³ ἰσχυρός, powerful (comp)

³⁴ ὑπόδημα, -τος *n*, sandal

³⁵ βαστάζω *aor act inf*, carry

³⁶ πτύον, -ου *n*, winnowing
shovel

³⁷ διακαθαρίζω *3s fut act ind*,
clean out

³⁸ ἄλων, -ος *f*, threshing floor

³⁹ σίτος, -ου *m*, grain/wheat

⁴⁰ ἀποθήκη, -ης *f*, barn

⁴¹ ἄχυρον, -ου *n*, chaff

⁴² κατακαίω *3s fut act ind*, burn

⁴³ ἀσβέστος, -ον, unquenchable

The Baptism of Jesus (Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ. **14** ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹ αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρειάν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με· **15** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν· ἄφες² ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπει³ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. **16** βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς ἀνέβη⁴ ἀπὸ τοῦ ὕδατος⁵. καὶ ἰδοὺ ἠνεώχθησαν⁶ [αὐτῷ] οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν [τὸ] πνεῦμα [τοῦ] θεοῦ καταβαῖνον ὥσει⁷ περιστερὰν⁸ [καὶ] ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν. **17** καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα⁹.

The Temptation of Jesus (Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

4 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη¹⁰ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. **2** καὶ νηστεύσας¹¹ ἡμέρας τεσσεράκοντα¹² καὶ νύκτας τεσσεράκοντα, ὕστερον¹³ ἐπεινάσεν¹⁴. **3** καὶ προσελθὼν¹⁵ ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. **4** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· γέγραπται· οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται¹⁶ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.

5 Τότε παραλαμβάνει αὐτόν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἔστησεν¹⁷ αὐτὸν ἐπὶ τὸ πετερίγιον¹⁸ τοῦ ἱεροῦ **6** καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε¹⁹ σεαυτὸν κάτω²⁰. γέγραπται γὰρ ὅτι

τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται²¹ περὶ σοῦ

καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν²² σε,

μήποτε²³ προσκόψῃς²⁴ πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

7 ἔφῃ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις²⁵ κύριον τὸν θεόν σου.

8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτόν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν²⁶ λίαν²⁷ καὶ δείκνυσιν²⁸ αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν **9** καὶ εἶπεν αὐτῷ·

¹ διακωλύω 3s *impf act ind*, *impf* try to stop

² ἀφίημι 2s *aor act impv*, let (something) be

³ πρέπει *pres act ptc n s nom*, be fitting (π. ἐστὶν it is fitting)

⁴ ἀναβαίνειν 3s *aor act ind*, come up

⁵ ὕδωρ, ὕδατος *n*, water

⁶ ἀνοίγω 3p *aor pas ind*, open

⁷ ὥσει, *particle of comparison*, like/as

⁸ περιστέρα, -ας *f*, dove/pigeon

⁹ εὐδόκεω 1s *aor act ind*, be pleased

¹⁰ ἀνάγω 3s *aor pas ind*, lead

¹¹ νηστεύω *aor act ptc m s nom*, fast

¹² τεσσεράκοντα, forty

¹³ ὕστερον, *adv*, (and) afterwards

¹⁴ πεινάω 3s *aor act ind*, be hungry

¹⁵ προσέρχομαι *aor act ptc m s nom*, come/go to

¹⁶ ζάω 3s *fut mid ind*, live

¹⁷ ἵστημι 3s *aor act ind*, place

¹⁸ πετερίγιον, -ου *n*, highest point

¹⁹ βάλλω 2s *aor act impv*, throw

²⁰ κάτω, *adv*, down

²¹ ἐντέλλομαι 3s *fut mid ind*, give orders

²² αἶρω 3p *fut act ind*, lift up

²³ μήποτε, *conj*, so that ... will not

²⁴ προσκόπτω 2s *aor act sub*, hit

²⁵ ἐκπειράζω 2s *fut act ind*, put to the test/tempt

²⁶ ὑψηλός, -ή/όν, high

²⁷ λίαν, *adv*, very

²⁸ δείκνυμι 3s *pres act ind*, show

ταῦτά σοι πάντα δώσω¹, ἐὰν πεσῶν² προσκυνήσης μοι. **10** τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὕπαγε, σατανᾶ· γέγραπται γάρ· κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύεις³. **11** τότε ἀφίησιν⁴ αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσήλθον⁵ καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

The Beginning of the Galilean Ministry (Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

12 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη⁶ ἀνεχώρησεν⁷ εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **13** καὶ καταλιπὼν⁸ τὴν Ναζαρά ἐλθὼν κατῴκησεν⁹ εἰς Καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν¹⁰ ἐν ὁρίοις¹¹ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλίμ· **14** ἵνα πληρωθῇ τὸ ρῆθ¹² διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·

15 γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλίμ,
ὁδὸν θαλάσσης, πέραν¹³ τοῦ Ἰορδάνου,

Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν,

16 ὁ λαὸς ὁ κατήμενος¹⁴ ἐν σκότει

φῶς εἶδεν μέγα,

καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ¹⁵ καὶ σκιᾷ¹⁶ θανάτου

φῶς ἀνέτειλεν¹⁷ αὐτοῖς.

17 Ἀπὸ τότε ἤρξατο¹⁸ ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε· ἤγγικεν¹⁹ γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

The Calling of Four Fishermen (Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

18 Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον²⁰ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς²¹. **19** καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε²² ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων. **20** οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες²³ τὰ δίκτυα²⁴ ἠκολούθησαν αὐτῷ. **21** καὶ προβάς²⁵ ἐκεῖθεν²⁶ εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου

¹ δίδωμι 1s fut act ind, give

² πίπτω aor act ptc m s nom, fall down

³ λατρεύω 2s fut act ind, serve

⁴ ἀφίημι 3s pres act ind, leave

⁵ προσέρχομαι 3p aor act ind, come/go to

⁶ παραδίδωμι 3s aor pas ind, arrest

⁷ ἀναχωρέω 3s aor act ind, go away

⁸ καταλείπω aor act ptc m s nom, leave

⁹ κατοικέω 3s aor act ind, live

¹⁰ παραθαλάσσιος, -α/ον, by the sea

¹¹ ὄριον, -ου n, region

¹² λέγω aor pas ptc n s nom, say

¹³ πέραν, prep + gen, across

¹⁴ κάθημαι pres mid ptc m s nom, live

¹⁵ χώρα, -ας f, land

¹⁶ σκιά, -ᾶς f, shadow

¹⁷ ἀνατέλλω 3s aor act ind, shine

¹⁸ ἄρχω 3s aor mid ind, mid begin

¹⁹ ἐγγίζω 3s pf act ind, come near

²⁰ ἀμφίβληστρον, -ου n, casting-net

²¹ ἀλιεὺς, -έως m, fisherman

²² δεῦτε, interj, Come!

²³ ἀφίημι aor act ptc m p nom, leave

²⁴ δίκτυον, -ου n, fishing-net

²⁵ προβαίνω aor act ptc m s nom, go on

²⁶ ἐκεῖθεν, adv, from there

τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας¹ τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. **22** οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Ministering to a Great Multitude (Lk 6.17-19)

23 Καὶ περιῆγεν² ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπευῶν πᾶσαν νόσον³ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁴ ἐν τῷ λαῷ.

24 Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁵ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν⁶ αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁷ ἔχοντας ποικίλαις⁸ νόσοις⁹ καὶ βασάνοις¹⁰ συνεχομένους¹¹ [καὶ] δαιμονιζομένους¹² καὶ σεληνιζομένους¹³ καὶ παραλυτικούς¹⁴, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. **25** καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁵ τοῦ Ἰορδάνου.

The Sermon on the Mount Matthew 5–7

5 Ἰδὼν¹⁶ δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη¹⁷ εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθαν¹⁸ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· **2** καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων·

The Beatitudes (Lk 6.20-23)

- 3** μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,
ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
4 μακάριοι οἱ πενθοῦντες¹⁹,
ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται²⁰.
5 μακάριοι οἱ πραεῖς²¹,
ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν²² τὴν γῆν.
6 μακάριοι οἱ πεινῶντες²³ καὶ διψῶντες²⁴ τὴν δικαιοσύνην,
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται²⁵.

¹ καταρτίζω *pres act ptc m p acc*, mend

² περιάγω *3s imp fact ind*, go around

³ νόσος, -ου *f*, disease

⁴ μαλακία, -ας *f*, sickness

⁵ ἀκοή, -ῆς *f*, news

⁶ προσφέρω *3p aor act ind*, bring
⁷ κακῶς, *adv*, badly (κ. ἔχω be sick)

⁸ ποικίλος, -η/ον, all kinds of

⁹ νόσος, -ου *f*, disease

¹⁰ βάσανος, -ου *f*, pain

¹¹ συνέχω *pres pas ptc m p acc*, pass suffer with

¹² δαιμονίζομαι *pres pas ptc m p acc*, be demon possessed

¹³ σεληνιάζομαι *pres pas ptc m p acc*, be an epileptic

¹⁴ παραλυτικός, -οῦ *m*, person unable to walk

¹⁵ πέραν, *prep + gen*, across

¹⁶ ὁράω *aor act ptc m s nom*, see

¹⁷ ἀναβαίνω *3s aor act ind*, go up

¹⁸ προσέρχομαι *3p aor act ind*, come/go to

¹⁹ πενθέω *pres act ptc m p nom*, experience sorrow

²⁰ παρακαλέω *3p fut pas ind*, comfort

²¹ πραῦς, πραεῖα, πραῦ, humble/gentle

²² κληρονομέω *3p fut act ind*, receive

²³ πεινάω *pres act ptc m p nom*, hunger (for)

²⁴ διψάω *pres act ptc m p nom*, thirst (for)

²⁵ χορτάζω *3p fut pas ind*, satisfy

- 7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες¹,
 ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται².
 8 μακάριοι οἱ καθαροὶ³ τῇ καρδίᾳ,
 ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται⁴.
 9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί⁵,
 ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται⁶.
 10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι⁷ ἕνεκεν⁸ δικαιοσύνης,
 ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
 11 μακάριοι ἐστε
 ὅταν ὀνειδίσωσιν⁹ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἴπωσιν¹⁰ πᾶν πονηρὸν καθ'
 ὑμῶν ψευδόμενοι¹¹ ἕνεκεν¹² ἐμοῦ. 12 χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε¹³, ὅτι
 ὁ μισθός¹⁴ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίδωξαν τοὺς
 προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Salt and Light (Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹⁵ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ¹⁶, ἐν τίνι ἀλίσθησεται¹⁷; εἰς οὐδὲν ἰσχύει¹⁸ ἔτι εἰ μὴ βληθὲν¹⁹ ἔξω καταπατεῖσθαι²⁰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

14 Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι²¹ ἐπάνω²² ὄρους κειμένη²³. 15 οὐδὲ καίουσιν²⁴ λύχνον²⁵ καὶ τιθέασιν²⁶ αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον²⁷ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν²⁸, καὶ λάμπει²⁹ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν³⁰ ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Teaching about the Law

17 Μὴ νομίσητε³¹ ὅτι ἤλθον καταλῦσαι³² τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. 18 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν· ἕως ἂν παρέλθῃ³³ ὁ οὐρανὸς

¹ ἐλεήμων, -ον, *gen* -ονος, merciful

² ἐλεέω/ἐλεάω *3p fut pas ind*,
 have mercy, *pas* receive mercy

³ καθαρός, -όν, pure

⁴ ὁράω *3p fut mid ind*, see

⁵ εἰρηνοποιός, -ου *m*,
 peacemaker

⁶ καλέω *3p fut pas ind*, call

⁷ διώκω *pf pas ptc m p nom*,
 persecute

⁸ ἕνεκα, *prep + gen*, because of

⁹ ὀνειδίζω *3p aor act sub*, insult

¹⁰ λέγω *3p aor act sub*, say

¹¹ ψεύδομαι *pres mid ptc m p nom*, lie

¹² ἕνεκα, *prep + gen*, because of

¹³ ἀγαλλιάω *2p pres mid impv*,
 be glad

¹⁴ μισθός, -οῦ *m*, reward

¹⁵ ἅλας, -ατος *n*, salt

¹⁶ μωραίνω *3s aor pas sub*, *pas*
 become tasteless

¹⁷ ἀλίζω *3s fut pas ind*, restore
 flavor

¹⁸ ἰσχύω *3s pres act ind*, be useful

¹⁹ βάλλω *aor pas ptc n s acc*, throw

²⁰ καταπατέω *pres pas inf*,
 trample under foot

²¹ κρύπτω *aor pas inf*, hide

²² ἐπάνω, *prep + gen*, on

²³ κεῖμαι *pres mid ptc fs nom*,
 be located

²⁴ καίω *3p pres act ind*, light

²⁵ λύχνος, -ου *m*, lamp

²⁶ τίθημι *3p pres act ind*, put

²⁷ μόδιος, -ου *m*, basket

²⁸ λυχνία, -ας *f*, lampstand

²⁹ λάμπω *3s pres act ind*, give
 light

³⁰ ὁράω *3p aor act sub*, see

³¹ νομίζω *2p aor act sub*, think

³² καταλύω *aor act inf*, do away
 with

³³ παρέρχομαι *3s aor act sub*,
 pass away

καὶ ἡ γῆ, ἰώτα¹ ἔν ἡ μία κεραία² οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένῃ-
ται. **19** ὃς ἐάν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων³ καὶ διδάξῃ οὕτως
τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται⁴ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν
ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

20 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐάν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον⁵ τῶν γραμ-
ματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε⁶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Teaching about Anger

21 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη⁷ τοῖς ἀρχαίοις⁸. οὐ φονεύσεις⁹. ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,
ἔνοχος¹⁰ ἔσται τῇ κρίσει. **22** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος¹¹ τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· ράκά¹², ἔνοχος ἔσται
τῷ συνεδρίῳ¹³. ὃς δ' ἂν εἴπῃ· μωρέ¹⁴, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁵ τοῦ πυρός.
23 ἐάν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹⁶ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον¹⁷ κάκει¹⁸ μνησθῇς¹⁹
ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, **24** ἄφες²⁰ ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ
θυσιαστηρίου καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλαγῇ²¹ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν
πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. **25** ἴσθι²² εὐνοῶν²³ τῷ ἀντιδίκῳ²⁴ σου ταχύ²⁵, ἕως ὅτου
εἴ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτε²⁶ σε παραδῶ²⁷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ²⁸ καὶ ὁ κρι-
τὴς τῷ ὑπηρέτῃ²⁹ καὶ εἰς φυλακὴν βληθῇς³⁰. **26** ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς³¹
ἐκεῖθεν³², ἕως ἂν ἀποδῶς³³ τὸν ἔσχατον κοδράντην³⁴.

Teaching about Adultery

27 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη³⁵. οὐ μοιχεύσεις³⁶. **28** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων
γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι³⁷ αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

¹ ἰώτα, iota (= yod, smallest letter in Hebrew alphabet)

² κεραία, -ας f, stroke (of a pen)

³ ἐλάχιστος, least (super of μικρός)

⁴ καλέω 3s fut pas ind, call

⁵ πολὺς, much (comp)

⁶ εἰσέρχομαι 2p aor act sub, enter

⁷ λέγω 3s aor pas ind, say

⁸ ἀρχαῖος, -α/ον, old, (τοῖς ἁ. to our ancestors)

⁹ φονεύω 2s fut act ind, murder

¹⁰ ἔνοχος, -ον, liable

¹¹ ὀργίζω pres pas ptc m s nom, pas be angry

¹² ράκά, fool

¹³ συνέδριον, -ου n, council/ Sanhedrin

¹⁴ μωρός, -ά/όν, (worthless) fool

¹⁵ γέεννα, -ης f, hell

¹⁶ δῶρον, -ου n, gift

¹⁷ θυσιαστήριον, -ου n, altar

¹⁸ κάκει, = καὶ ἐκεῖ, and there

¹⁹ μνησκόμαι 2s aor pas sub, remember

²⁰ ἀφίημι 2s aor act impv, leave

²¹ διαλλάσσομαι 2s aor pas impv, make peace with

²² εἰμί 2s pres act impv, be

²³ εὐνοέω pres act ptc m s nom, make friends

²⁴ ἀντίδικος, -ου m, opponent at law

²⁵ ταχύς, adv, quickly

²⁶ μήποτε, conj, so that ... will not

²⁷ παραδίδωμι 3s aor act sub, hand over

²⁸ κριτής, -ου m, judge

²⁹ ὑπηρέτης, -ου m, guard

³⁰ βάλλω 2s fut pas ind, throw

³¹ ἐξέρχομαι 2s aor act sub, go out

³² ἐκεῖθεν, adv, from there

³³ ἀποδίδωμι 2s aor act sub, repay

³⁴ κοδράντης, -ου m, quadrans (Roman copper coin worth 1/64 denarius)

³⁵ λέγω 3s aor pas ind, say

³⁶ μοιχεύω 2s fut act ind, commit adultery

³⁷ ἐπιθυμέω aor act inf, lust for

29 εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει¹ σε, ἔξελε² αὐτόν καὶ βάλε³ ἀπὸ σοῦ· συμφέρει⁴ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται⁵ ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ⁶ εἰς γέενναν⁷. **30** καὶ εἰ ὁ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον⁸ αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ⁹.

Teaching about Divorce (Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

31 Ἐρρέθη¹⁰ δέ· ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω¹¹ αὐτῇ ἀποστάσιον¹². **32** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτός¹³ λόγου πορνείας¹⁴ ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι¹⁵, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ¹⁶, μοιχᾶται¹⁷.

Teaching about Oaths

33 Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη¹⁸ τοῖς ἀρχαίοις¹⁹· οὐκ ἐπιορκήσεις²⁰, ἀποδώσεις²¹ δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους²² σου. **34** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι²³ ὅλως²⁴. μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ, **35** μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν²⁵ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως, **36** μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα²⁶ λευκὴν²⁷ ποιῆσαι ἢ μέλαιναν²⁸. **37** ἔστω²⁹ δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν³⁰ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Teaching about Retaliation (Lk 6.29-30)

38 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ὀφθαλμὸν ἀντί³¹ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα³² ἀντί ὀδόντος. **39** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι³³ τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίζει³⁴ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα³⁵ [σου], στρέψον³⁶ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. **40** καὶ τῷ θέλοντί σοι

¹ σκανδαλίζω 3s pres act ind, cause to sin

² ἐξαιρέω 2s aor act impv, pull (something) out

³ βάλλω 2s aor act impv, throw

⁴ συμφέρω 3s pres act ind, impers it is better

⁵ ἀπόλλυμι 3s aor mid sub, lose

⁶ βάλλω 3s aor pas sub, throw

⁷ γέεννα, -ης f, hell

⁸ ἐκκόπτω 2s aor act impv, cut off

⁹ ἀπέρχομαι 3s aor act sub, go

¹⁰ λέγω 3s aor pas ind, say

¹¹ δίδωμι 3s aor act impv, give

¹² ἀποστάσιον, -ου n, written notice of divorce

¹³ παρεκτός, prep + gen, except

¹⁴ πορνεία, -ας f, sexual

immorality

¹⁵ μοιχεύω aor pas inf, commit adultery

¹⁶ γαμέω 3s aor act sub, marry

¹⁷ μοιχάω 3s pres pas ind, pas commit adultery

¹⁸ λέγω 3s aor pas ind, say

¹⁹ ἀρχαῖος, -α/ον, old (τοῖς ἀ. το. our ancestors)

²⁰ ἐπιορκέω 2s fut act ind, break a promise

²¹ ἀποδίδωμι 2s fut act ind, keep (a promise)

²² ὅρκος, -ου m, promise

²³ ὀμνύω aor act inf, make a promise

²⁴ ὅλως, adv, at all

²⁵ ὑποπόδιον, -ου n, footstool

²⁶ θρίξ, τριχός f, hair

²⁷ λευκός, -ή/όν, white

²⁸ μέλας, -αινα/av, gen -ανος -αίνης -ανος, black

²⁹ εἰμί 3s pres act impv, be

³⁰ περισσός, -ή/όν, more (than)

³¹ ἀντί, prep + gen, in place of

³² ὀδούς, -οδόντος m, tooth

³³ ἀντιστῆμι aor act inf, resist

³⁴ ραπίζω 3s pres act ind, hit

³⁵ σιαγών, -όνος f, cheek

³⁶ στρέφω 2s aor act impv, turn

κριθῆναι¹ καὶ τὸν χιτῶνά² σου λαβεῖν, ἄφες³ αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· **41** καὶ ὅστις σε ἀγαρεῦσει⁴ μίλιον⁵ ἔν, ὑπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. **42** τῷ αἰτοῦντί σε δός⁶, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι⁷ μὴ ἀποστραφῆς⁸.

Love for Enemies (Lk 6.27-28, 32-36)

43 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη⁹. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹⁰ σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. **44** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς, **45** ὅπως γέννησθε¹¹ υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει¹² ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει¹³ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους¹⁴. **46** ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν¹⁵ ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; **47** καὶ ἐὰν ἀσπιάσῃσθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν¹⁷ ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ¹⁸ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; **48** ἔσεσθε¹⁹ οὖν ὑμεῖς τέλειοι²⁰ ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.

Teaching about Almsgiving

6 Προσέχετε²¹ [δὲ] τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι²² αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γε²³, μισθὸν²⁴ οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **2** ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην²⁵, μὴ σαλπίσῃς²⁶ ἔμπροσθέν σου, ὥστερ οἱ ὑποκριταὶ²⁷ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις²⁸, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν²⁹ τὸν μισθὸν αὐτῶν. **3** σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω³⁰ ἡ ἀριστερά³¹ σου τί ποιεῖ ἢ δεξιά σου, **4** ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ³². καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει³³ σοι.

¹ κρίνω *aor pas inf*, *pas sue*

² χιτῶν, -ῶνος *m*, shirt (generally of the garment worn next to the skin)

³ ἀφίημι *2s aor act impv*, give

⁴ ἀγαρεῦω *3s fut act ind*, force (to go)

⁵ μίλιον, -ου *m*, mile

⁶ δίδωμι *2s aor act impv*, give

⁷ δανείζω *aor mid inf*, *mid borrow*

⁸ ἀποστρέφω *2s aor pas sub*, refuse

⁹ λέγω *3s aor pas ind*, say

¹⁰ πλησίον, *prep + gen*, near (ὁ π. neighbor/friend)

¹¹ γίνομαι *2p aor mid sub*, become

¹² ἀνατέλλω *3s pres act ind*, cause to rise

¹³ βρέχω *3s pres act ind*, send rain

¹⁴ ἄδικος, -ον, evil

¹⁵ μισθός, -οῦ *m*, reward

¹⁶ τελώνης, -ου *m*, tax-collector

¹⁷ περισσός, -ή/όν, more

¹⁸ ἐθνικός, -ή/όν, pagan

¹⁹ εἰμί *2p fut mid ind*, be

²⁰ τέλειος, -α, -ον, perfect

²¹ προσέχω *2p pres act impv*, make certain (to do)

²² θεόδομαι *aor pas inf*, see

²³ γέ, *emphatic particle*

²⁴ μισθός, -οῦ *m*, reward

²⁵ ἐλεημοσύνη, -ης *f*, giving money to a needy person

²⁶ σαλπίζω *2s aor act sub*, sound a trumpet

²⁷ ὑποκριτής, -οῦ *m*, hypocrite

²⁸ ῥύμη, -ης *f*, street

²⁹ ἀπέχω *3p pres act ind*, receive in full

³⁰ γινώσκω *3s aor act impv*, know

³¹ ἀριστερός, -ή/όν, left (ἡ ἀ. left hand)

³² κρυπτός, -ή/όν, secret

³³ ἀποδίδωμι *3s fut act ind*, repay

Teaching about Prayer (Lk 11.2-4)

5 Καὶ ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί¹, ὅτι φιλοῦσιν² ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις³ τῶν πλατειῶν⁴ ἐστῶτες⁵ προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσιν⁶ τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν⁷ τὸν μισθὸν αὐτῶν. **6** σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε⁸ εἰς τὸ ταμεῖον⁹ σου καὶ κλείσας¹⁰ τὴν θύραν σου πρόσευσαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ¹¹· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει¹² σοι.

7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε¹³ ὥσπερ οἱ ἐθνικοί¹⁴, δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹⁵ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται¹⁶. **8** μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε¹⁷ αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὃν χρειάν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

9 Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

ἀγιασθήτω¹⁸ τὸ ὄνομά σου·

10 ἐλθέτω¹⁹ ἡ βασιλεία σου·

γενηθήτω²⁰ τὸ θέλημά σου,

ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·

11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον²¹ δός²² ἡμῖν σήμερον·

12 καὶ ἄφες²³ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα²⁴ ἡμῶν,

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν²⁵ τοῖς ὀφειλέταις²⁶ ἡμῶν·

13 καὶ μὴ εἰσενέγκης²⁷ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν²⁸,

ἀλλὰ ρῦσαι²⁹ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε³⁰ τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα³¹ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος³². **15** ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

¹ ὑποκριτής, -οῦ *m*, hypocrite

² φιλέω *3p pres act ind*, love

³ γωνία, -ας *f*, corner

⁴ πλατεῖα, -ας *f*, wide street

⁵ ἵστημι *pfact ptc m p nom*, stand

⁶ φαίνομαι *3p aor pas sub*, *pas* be seen

⁷ ἀπέχω *3p pres act ind*, receive in full

⁸ εἰσέρχομαι *2s aor act impv*, go in

⁹ ταμεῖον, -ου *n*, private room

¹⁰ κλείω *aor act ptc m s nom*, shut

¹¹ κρυπτός, -ή/όν, secret

¹² ἀποδίδωμι *3s fut act ind*, reward

¹³ βατταλογέω *2p aor act sub*, use many words

¹⁴ ἐθνικός, -ή/όν, pagan

¹⁵ πολυλογία, -ας *f*, many words

¹⁶ εἰσακούω *3p fut pas ind*, hear

¹⁷ ὁμοιόω *2p aor pas sub*, be like

¹⁸ ἀγιάζω *3s aor pas impv*, make holy

¹⁹ ἔρχομαι *3s aor act impv*, come

²⁰ γίνομαι *3s aor pas impv*, take place

²¹ ἐπιούσιος, -ον, for today/for the coming day/necessary for existence

²² δίδωμι *2s aor act impv*, give

²³ ἀφίημι *2s aor act impv*, forgive

²⁴ ὀφείλημα, -τος *n*, wrongdoing

²⁵ ἀφίημι *1p aor act ind*, forgive

²⁶ ὀφειλέτης, -ου *m*, debtor

²⁷ εἰσφέρω *2s aor act sub*, bring in

²⁸ πειρασμός, -οῦ *m*, temptation/time of testing

²⁹ ρύομαι *2s aor mid impv*, rescue/protect

³⁰ ἀφίημι *2p aor act sub*, forgive

³¹ παράπτωμα, -τος *n*, wrongdoing

³² οὐράνιος, -ον, in heaven

Teaching about Fasting

16 Ὃταν δὲ νηστεύητε¹, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί² σκυθρωποί³, ἀφανίζουσιν⁴ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν⁵ τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν⁶ τὸν μισθὸν αὐτῶν. **17** σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί⁷ σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι⁸, **18** ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυφαίῳ⁹· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀποδώσει¹⁰ σοι.

Treasure in Heaven (Lk 12.33-34)

19 Μὴ θησαυρίζετε¹¹ ὑμῖν θησαυρούς¹² ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς¹³ καὶ βρώσις¹⁴ ἀφανίζει¹⁵ καὶ ὅπου κλέπται¹⁶ διορύσσουσιν¹⁷ καὶ κλέπτουσιν¹⁸. **20** θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυρούς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρώσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· **21** ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

The Light of the Body (Lk 11.34-36)

22 Ὁ λύχνος¹⁹ τοῦ σώματός ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ᾗ ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς²⁰, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν²¹ ἔσται. **23** ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾗ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν²² ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον²³.

God and Mammon (Lk 16.13)

24 Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεῦειν²⁴. ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται²⁵ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει²⁶. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῦειν καὶ μαμωνᾷ²⁷.

¹ νηστεύω 2p pres act sub, fast

² ὑποκριτής, -οῦ m, hypocrite

³ σκυθρωπός, -ή/όν, sad

⁴ ἀφανίζω 3p pres act ind, make unsightly

⁵ φαίνω 3p aor pas sub, pas be seen

⁶ ἀπέχω 3p pres act ind, receive in full

⁷ ἀλείφω 2s aor mid impv, put (olive) oil on

⁸ νίπτω 2s aor mid impv, wash

⁹ κρυφαῖος, -α/ον, secret

¹⁰ ἀποδίδωμι 3s fut act ind, reward

¹¹ θησαυρίζω 2p pres act impv, store up

¹² θησαυρός, -οῦ m, treasure

¹³ σῆς, σιγῆς m, moth

¹⁴ βρώσις, -εως f, rust

¹⁵ ἀφανίζω 3s pres act ind, ruin

¹⁶ κλέπτης, -οῦ m, thief

¹⁷ διορύσσω 3p pres act ind, dig through

¹⁸ κλέπτω 3p pres act ind, steal

¹⁹ λύχνος, -ου m, lamp

²⁰ ἀπλοῦς, -ή/οῦν, healthy

²¹ φωτεινός, -ή/όν, full of light

²² σκοτεινός, -ή/όν, in darkness

²³ πόσος, -η/ον, how much

²⁴ δουλεύω pres act inf, serve

²⁵ ἀντέχομαι 3s fut mid ind, be loyal to

²⁶ καταφρονέω 3s fut act ind, despise

²⁷ μαμωνᾶς, -ᾶ m, money

Care and Anxiety (Lk 12.22-34)

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε¹ τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε² [ἢ τί πίνητε³], μῆδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσθητε⁴. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον⁵ ἐστὶν τῆς τροφῆς⁶ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος⁷; **26** ἐμβλέψατε⁸ εἰς τὰ πετεινὰ⁹ τοῦ οὐρανοῦ ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν¹⁰ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας¹¹, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹² τρέφει¹³ αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε¹⁴ αὐτῶν; **27** τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν¹⁵ δύναται προσθεῖναι¹⁶ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁷ αὐτοῦ πῆχυν¹⁸ ἓνα; **28** καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε¹⁹ τὰ κρίνα²⁰ τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνουσιν²¹. οὐ κοπιῶσιν²² οὐδὲ νήθουσιν²³. **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο²⁴ ὡς ἐν τούτων. **30** εἰ δὲ τὸν χόρτον²⁵ τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον²⁶ εἰς κλίβανον²⁷ βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν²⁸, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι²⁹; **31** μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγωμεν³⁰; ἢ· τί πίνωμεν³¹; ἢ· τί περιβαλώμεθα³²; **32** πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν³³. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος³⁴ ὅτι χρῆζετε³⁵ τούτων ἀπάντων. **33** ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν [τοῦ θεοῦ] καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται³⁶ ὑμῖν. **34** μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον³⁷, ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει ἑαυτῆς· ἀρκετὸν³⁸ τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία³⁹ αὐτῆς.

Judging Others (Lk 6.37-38, 41-42)

7 Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε⁴⁰. **2** ἐν ᾧ γὰρ κρίματι⁴¹ κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ⁴² μετρεῖτε⁴³ μετρηθήσεται⁴⁴ ὑμῖν. **3** τί δὲ βλέπετε τὸ κάρφος⁴⁵ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ⁴⁶ ὀφθαλμῷ δοκὸν⁴⁷ οὐ κατανοεῖς⁴⁸;

¹ μεριμνάω 2p pres act impv, worry about

² ἐσθίω 2p aor act sub, eat

³ πίνω 2p aor act sub, drink

⁴ ἐνδύω 2p aor mid sub, mid wear

⁵ πολὺς, much (comp)

⁶ τροφή, -ῆς f, food

⁷ ἐνδυμα, -τος n, clothing

⁸ ἐμβλέπω 2p aor act impv, consider

⁹ πετεινόν, -οῦ n, bird

¹⁰ θερίζω 3p pres act ind, reap

¹¹ ἀποθήκη, -ης f, barn

¹² οὐράνιος, -ov, in heaven

¹³ τρέφω 3s pres act ind, provide with food

¹⁴ διαφέρετε 2p pres act ind, be worth more (than)

¹⁵ μεριμνάω pres act ptc m s nom, worry about

¹⁶ προστίθημι aor act inf, add

¹⁷ ἡλικία, -ας f, height/span of life

¹⁸ πῆχυς, -εως m, cubit (about 18 inches or 46.2 centimeter)

¹⁹ καταμανθάνω 2p aor act impv, consider

²⁰ κρίνον, -ου n, attractive wild flower

²¹ αὐξάνω 3p pres act ind, grow

²² κοπιᾶω 3p pres act ind, work hard

²³ νήθω 3p pres act ind, spin (of thread)

²⁴ περιβάλλω 3s aor mid ind, dress

²⁵ χόρτος, -ου m, grass

²⁶ αὔριον, adv, tomorrow

²⁷ κλίβανος, -ου m, oven/fire

²⁸ ἀμφιέννυμι 3s pres act ind, clothe

²⁹ ὀλιγόπιστος, -ov, of little faith

³⁰ ἐσθίω 1p aor act sub, eat

³¹ πίνω 1p aor act sub, drink

³² περιβάλλω 1p aor mid sub, wear

³³ ἐπιζητέω 3p pres act ind, desire/go after

³⁴ οὐράνιος, -ov, in heaven

³⁵ χρῆζω 2p pres act ind, need

³⁶ προστίθημι 3s fut pas ind, give

³⁷ αὔριον, adv, tomorrow

³⁸ ἀρκετός, -ή/όν, enough

³⁹ κακία, -ας f, evil

⁴⁰ κρίνω 2p aor pas sub, judge

⁴¹ κρίμα, -τος n, judgment

⁴² μέτρον, -ου n, measure

⁴³ μετρέω 2p pres act ind, measure out

⁴⁴ μετρέω 3s fut pas ind, measure out

⁴⁵ κάρφος, -ους n, speck

⁴⁶ σός, σή, σόν, your

⁴⁷ δοκός, -οῦ f, log

⁴⁸ κατανοέω 2s pres act ind, consider

4 ἢ πῶς ἔρεῖς¹ τῷ ἀδελφῷ σου· ἄφες² ἐκβάλω³ τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; 5 ὑποκριτά⁴, ἐκβαλε πρῶτον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκόν, καὶ τότε διαβλέψεις⁵ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

6 Μὴ δώτε⁶ τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶν⁷ μηδὲ βάλητε⁸ τοὺς μαργαρίτας⁹ ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων¹⁰, μήποτε¹¹ καταπατήσουσιν¹² αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες¹³ ῥήξωσιν¹⁴ ὑμᾶς.

Ask, Seek, Knock (Lk 11.9-13)

7 Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται¹⁵ ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε¹⁶, κρούετε¹⁷ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· 8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. 9 ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹⁸ αὐτῷ; 10 ἢ καὶ ἰχθὺν¹⁹ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν²⁰ ἐπιδώσει αὐτῷ; 11 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα²¹ ἀγαθὰ διδόναι²² τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω²³ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει²⁴ ἀγαθὰ τοῖς αἰτούσιν αὐτόν.

12 Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

The Narrow Gate (Lk 13.24)

13 Εἰσέλθατε²⁵ διὰ τῆς στενῆς²⁶ πύλης²⁷, ὅτι πλατεῖα²⁸ ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος²⁹ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα³⁰ εἰς τὴν ἀπώλειαν³¹ καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· 14 τί στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη³² ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα³³ εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

¹ λέγω 2s fut act ind, say

² ἀφίμι 2s aor act impv, let

³ ἐκβάλλω 1s aor act sub, take out

⁴ ὑποκριτής, -οῦ m, hypocrite

⁵ διαβλέπω 2s fut act ind, see clearly

⁶ δίδωμι 2p aor act sub, give

⁷ κύων, κυνός m, dog

⁸ βάλλω 2p aor act sub, throw

⁹ μαργαρίτης, -ου m, pearl

¹⁰ χοῖρος, -ου m, pig

¹¹ μήποτε, conj, so that ... will not

¹² καταπατέω 3p fut act ind, trample under foot

¹³ στρέφω aor pas ptc m p nom, intrins pas turn

¹⁴ ῥήγνυμι/ῥήσσω 3p aor act sub, attack

¹⁵ δίδωμι 3s fut pas ind, give

¹⁶ εὐρίσκω 2p fut act ind, find

¹⁷ κρούω 2p pres act impv, knock (at a door)

¹⁸ ἐπιδίδωμι 3s fut act ind, give

¹⁹ ἰχθύς, -ύος m, fish

²⁰ ὄφις, -εως f, snake

²¹ δῶμα, -τος n, gift

²² δίδωμι pres act inf, give

²³ πόσος, -η/ον, how much

²⁴ δίδωμι 3s fut act ind, give

²⁵ εἰσερχομαι 2p aor act impv, go in

²⁶ στενός, -ή/όν, narrow

²⁷ πύλη, -ης f, gate

²⁸ πλατύς, -εῖα/ύ, wide

²⁹ εὐρύχωρος, -ον, wide

³⁰ ἀπάγω pres act ptc fs nom, lead

³¹ ἀπώλεια, -ας f, destruction

³² θλίβω pf pas ptc fs nom, make narrow

³³ ἀπάγω pres act ptc fs nom, lead

A Tree Known by Its Fruit (Lk 6.43-44)

15 Προσέχετε¹ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν², οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν³ προβάτων, ἔσωθεν⁴ δέ εἰσιν λύκοι⁵ ἄρπαγες⁶. **16** ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι⁷ συλλέγουσιν⁸ ἀπὸ ἀκανθῶν⁹ σταφυλὰς¹⁰ ἢ ἀπὸ τριβόλων¹¹ σῦκα¹²; **17** οὕτως πᾶν δένδρον¹³ ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν¹⁴ δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. **18** οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. **19** πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁵ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. **20** ἄρα γε¹⁶ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

I Never Knew You (Lk 13.25-27)

21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι· κύριε κύριε, εἰσελεύσεται¹⁷ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **22** πολλοὶ ἐροῦσιν¹⁸ μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· κύριε κύριε, οὐ τῷ σῶ¹⁹ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν²⁰, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν²¹, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; **23** καὶ τότε ὁμολογήσω²² αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε²³ ἔγνω²⁴ ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε²⁵ ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν²⁶.

The Two Foundations (Lk 6.47-49)

24 Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωθήσεται²⁷ ἀνδρὶ φρονίμῳ²⁸, ὅστις ὠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν²⁹. **25** καὶ κατέβη³⁰ ἡ βροχὴ³¹ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ³² καὶ ἔπνευσαν³³ οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν³⁴ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν³⁵, τεθεμελίωτο³⁶ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. **26** καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ

¹ προσέχω 2p pres act impv, watch out (for)

² ψευδοπροφήτης, -ου m, false prophet

³ ἐνδυμα, -τος n, clothing

⁴ ἔσωθεν, adv, inwardly

⁵ λύκος, -ου m, wolf

⁶ ἄρπαξ, -αγος, savage

⁷ μήτι, usually expects a negative reply

⁸ συλλέγω 3p pres act ind, gather

⁹ ἀκανθα, -ης f, thorn plant

¹⁰ σταφυλή, -ῆς f, (bunch of) grapes

¹¹ τρίβλος, -ου m, briar

¹² σῦκον, -ου n, fig

¹³ δένδρον, -ου n, tree

¹⁴ σαπρὸς, -ά/όν, bad

¹⁵ ἐκκόπτω 3s pres pas ind, chop down

¹⁶ γέ, emphatic particle

¹⁷ εἰσέρχομαι 3s fut mid ind, enter

¹⁸ λέγω 3p fut act ind, say

¹⁹ σός, σή, σόν, your

²⁰ προφητεύω 1p aor act ind, proclaim God's message

²¹ ἐκβάλλω 1p aor act ind, force out

²² ὁμολογέω 1s fut act ind, say plainly

²³ οὐδέποτε, adv, never

²⁴ γινώσκω 1s aor act ind, know

²⁵ ἀποχωρέω 2p pres act impv, go away

²⁶ ἀνομία, -ας f, evil

²⁷ ὁμοίῳ 3s fut pas ind, pas be like

²⁸ φρόνιμος, -ον, wise

²⁹ πέτρα, -ας f, rock

³⁰ καταβαίνω 3s aor act ind, pour down

³¹ βροχή, -ῆς f, rain

³² ποταμός, -οῦ m, river

³³ πνέω 3p aor act ind, blow

³⁴ προστίπτω 3p aor act ind, beat against

³⁵ πίπτω 3s aor act ind, fall

³⁶ θεμελιῶ 3s plpf pas ind, build

μωρῶ¹, ὅστις ῥοκδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον². **27** καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν³ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν καὶ ἦν ἡ πτώσις⁴ αὐτῆς μεγάλη.

28 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁵ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο⁶ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ⁷ αὐτοῦ. **29** ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν.

The Cleansing of a Leper (Mk 1.40–45; Lk 5.12–16)

8 Καταβάντος⁸ δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. **2** καὶ ἰδοὺ λεπρός⁹ προσελθὼν¹⁰ προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι. **3** καὶ ἐκτείνας¹¹ τὴν χεῖρα ἤψατο¹² αὐτοῦ λέγων· θέλω, καθαρίσθητι¹³. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα¹⁴. **4** καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅρα μηδενὶ εἰπῆς¹⁵, ἀλλ' ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον¹⁶ τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκον¹⁷ τὸ δῶρον¹⁸ ὃ προσέταξεν¹⁹ Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον²⁰ αὐτοῖς.

The Healing of a Man with Leprosy (Lk 7.1–10; Jn 4.43–54)

5 Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθεν²¹ αὐτῷ ἐκατόνταρχος²² παρακαλῶν αὐτὸν **6** καὶ λέγων· κύριε, ὁ παῖς²³ μου βέβληται²⁴ ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός²⁵, δεινῶς²⁶ βασανιζόμενος²⁷. **7** καὶ λέγει αὐτῷ· ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. **8** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἐκατόνταρχος ἔφη· κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην²⁸ εἰσέλθῃς²⁹, ἀλλὰ μόνον εἰπέ³⁰ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται³¹ ὁ παῖς μου. **9** καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας³², καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου· ποιήσον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. **10** ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν· ἀμήν λέγω ὑμῖν, παρ' οὐδενὶ τοσαύτην³³ πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον³⁴.

¹ μωρῶς, -ά/όν, foolish

² ἄμμος, -ου f, sand

³ προσκόπτω 3p aor act ind, beat against

⁴ πτώσις, -εως f, fall

⁵ τελέω 3s aor act ind, finish

⁶ ἐκπλήσσω 3p impf pas ind, amaze

⁷ διδαχή, -ης f, teaching

⁸ καταβαίνω aor act ptc m s gen, go down

⁹ λεπρός, -οῦ m, leper/person with a skin disease

¹⁰ προσέρχομαι aor act ptc m s nom, come/go to

¹¹ ἐκτείνω aor act ptc m s nom, reach out

¹² ἅπτω 3s aor mid ind, mid touch

¹³ καθαρίζω 2s aor pas impv, make clean

¹⁴ λέπρα, -ας f, leprosy/skin disease

¹⁵ λέγω 2s aor act sub, say

¹⁶ δείκνυμι 2s aor act impv, show

¹⁷ προσφέρω 2s aor act impv, give

¹⁸ δῶρον, -ου n, gift

¹⁹ προστάσσω 3s aor act ind, command

²⁰ μαρτύριον, -ου n, evidence

²¹ προσέρχομαι 3s aor act ind, come/go to

²² ἐκατοντάρχης, -ου m, centurion/officer (of the Roman army)

²³ παῖς, παιδός m s f, child

²⁴ βάλλω 3s pf pas ind, throw down (β. ... παραλυτικός lie paralyzed)

²⁵ παραλυτικός, -οῦ m, person unable to walk

²⁶ δεινῶς, adv, terribly

²⁷ βασανίζω pres pas ptc m s nom, torment

²⁸ στέγη, -ης f, roof

²⁹ εἰσέρχομαι 2s aor act sub, go in

³⁰ λέγω 2s aor act impv, say

³¹ ἰάομαι 3s fut pas ind, heal

³² στρατιώτης, -ου m, soldier

³³ τοσούτος, -αὐτῆ/οὔτων, so much

³⁴ εὕρισκω 1s aor act ind, find

11 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν¹ καὶ δυσμῶν² ἔξουσιν³ καὶ ἀνακλιθήσονται⁴ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, 12 οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται⁵ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον⁶. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁷ καὶ ὁ βρυγμὸς⁸ τῶν ὀδόντων⁹. 13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχη· ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω¹⁰ σοι. καὶ ἰάθη¹¹ ὁ παῖς [αὐτοῦ] ἐν τῇ ᾠρᾷ ἐκείνῃ.

The Healing of Many People (Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

14 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν πενθερὰν¹² αὐτοῦ βεβλημένην¹³ καὶ πυρέσσουσαν¹⁴. 15 καὶ ἥψατο¹⁵ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν¹⁶ αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἡγέρθη¹⁷ καὶ διηκόνει αὐτῷ.

16 Ὅψιας¹⁸ δὲ γενομένης προσήνεγκαν¹⁹ αὐτῷ δαιμονιζομένους²⁰ πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν²¹ τὰ πνεύματα λόγῳ καὶ πάντας τοὺς κακῶς²² ἔχοντας ἐθεράπευσεν, 17 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν²³ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος·
αὐτὸς τὰς ἀσθενείας²⁴ ἡμῶν ἔλαβεν
καὶ τὰς νόσους²⁵ ἐβάστασεν²⁶.

The Would-be Followers of Jesus (Lk 9.57-62)

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν²⁷ ἀπελθεῖν²⁸ εἰς τὸ πέραν²⁹. 19 καὶ προσελθὼν³⁰ εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. 20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· αἱ ἀλώπεκες³¹ φωλεοὺς³² ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ³³ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις³⁴, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει³⁵. 21 ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν [αὐτοῦ] εἶπεν αὐτῷ· κύριε, ἐπιτρέψόν³⁶ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν³⁷ καὶ θάψαι³⁸ τὸν πατέρα μου. 22 ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ· ἀκολουθεῖ μοι καὶ ἄφες³⁹ τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

¹ ἀνατολή, -ῆς f, pl east

² δυσμή, -ῆς f, pl west

³ ἦκω 3p fut act ind, come

⁴ ἀνακλίνω 3p fut pas ind, pas sit at table

⁵ ἐκβάλλω 3p fut pas ind, throw out

⁶ ἐξώτερος, outer (comp)

⁷ κλαυθμός, -οῦ m, bitter crying

⁸ βρυγμός, -οῦ m, gritting

⁹ ὀδούς, ὀδόντος m, tooth

¹⁰ γίνομαι 3s aor pas impv, happen

¹¹ ἰάομαι 3s aor pas ind, heal

¹² πενθερά, -ας f, mother-in-law

¹³ βάλλω pf pas ptc f acc, pf pas ptc lie (down)

¹⁴ πυρέσσω pres act ptc fs acc, be sick with fever

¹⁵ ἥπτω 3s aor mid ind, mid touch

¹⁶ ἀφήμι 3s aor act ind, leave

¹⁷ ἐγείρω 3s aor pas ind, intrans pas get up

¹⁸ ὄψιος, -α/ov, late (ἡ ὄψια f evening)

¹⁹ προσφέρω 3p aor act ind, bring

²⁰ δαιμονίζομαι pres pas ptc m p acc, be demon possessed

²¹ ἐκβάλλω 3s aor act ind, force out

²² κακῶς, adv, badly (κ. ἔχω be sick)

²³ λέγω aor pas ptc n s nom, say

²⁴ ἀσθένεια, -ας f, illness

²⁵ νόσος, -ου f, disease

²⁶ βαστάζω 3s aor act ind, bear

²⁷ κελεύω 3s aor act ind, give orders

²⁸ ἀπέρχομαι aor act inf, go

²⁹ πέραν, prep + gen across (τὸ π. the other side)

³⁰ προσέρχομαι aor act ptc m s nom, come/go to

³¹ ἀλώπηξ, -εκός f, fox

³² φωλεός, -οῦ m, hole/den

³³ πετεινόν, -οῦ n, bird

³⁴ κατασκήνωσις, -εως f, nest

³⁵ κλίνω 3s pres act sub, lay

³⁶ ἐπιτρέπω 2s aor act impv, let

³⁷ ἀπέρχομαι aor act inf, go

³⁸ θάπτω aor act inf, bury

³⁹ ἀφήμι 2s aor act impv, let

The Calming of a Storm (Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Καὶ ἐμβάντι¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **24** καὶ ἰδοὺ σεισμός² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι³ ὑπὸ τῶν κυμάτων⁴, αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν⁵. **25** καὶ προσελθόντες⁶ ἤγειραν⁷ αὐτὸν λέγοντες· κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα⁸. **26** καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοὶ⁹ ἐστε, ὀλιγόπιστοι¹⁰; τότε ἐγερεῖς¹¹ ἐπετίμησεν¹² τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη¹³ μεγάλη. **27** οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες· ποταπός¹⁴ ἐστιν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν¹⁵;

The Demons and the Pigs (Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁶ εἰς τὴν χώραν¹⁷ τῶν Γαδαρηνῶν ὑπήντησαν¹⁸ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁹ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ²⁰ λίαν²¹, ὥστε μὴ ἰσχύειν²² τινὰ παρελθεῖν²³ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. **29** καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἤλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι²⁴ ἡμᾶς; **30** ἦν δὲ μακρὰν²⁵ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη²⁶ χοίρων²⁷ πολλῶν βοσκομένη²⁸. **31** οἱ δὲ δαίμονες²⁹ παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες· εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον³⁰ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. **32** καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπήλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν³¹ πᾶσα ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ³² εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. **33** οἱ δὲ βόσκοντες³³ ἔφυγον³⁴, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν³⁵ πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. **34** καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξήλθεν εἰς ὑπάντησιν³⁶ τῷ Ἰησοῦ καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ³⁷ ἀπὸ τῶν ὁρίων³⁸ αὐτῶν.

¹ ἐμβαίνω *aor act ptc m s dat*, get into

² σεισμός, -οῦ *m*, storm

³ καλύπτω *pres pas inf*, cover

⁴ κύμα, -τος *n*, wave

⁵ καθεύδω *3s impf act ind*, sleep

⁶ προσέρχομαι *aor act ptc m p nom*, come/go to

⁷ ἐγείρω *3p aor act ind*, wake

⁸ ἀπόλλυμι *1p pres mid ind*, mid

die/drown

⁹ δειλός, -ή/όν, afraid

¹⁰ ὀλιγόπιστος, -ον, of little faith

¹¹ ἐγείρω *aor pas ptc m s nom*,

intrans pas get up

¹² ἐπιτιμῶ *3s aor act ind*, rebuke

¹³ γαλήνη, -ης *f*, calm

¹⁴ ποταπός, -ή/όν, what kind of

¹⁵ ὑπακούω *3p pres act ind*, obey

¹⁶ πέραν, *prep + gen*, across (τὸ π. the other side)

¹⁷ χώρα, -ας *f*, region

¹⁸ ὑπαντάω *3p aor act ind*, meet

¹⁹ δαιμονίζομαι *pres pas ptc m p nom*, be demon possessed

²⁰ χαλεπός, -ή/όν, fierce

²¹ λίαν, *adv*, very

²² ἰσχύω *pres act inf*, be able

²³ παρέρχομαι *aor act inf*, pass

²⁴ βασανίζω *aor act inf*, punish/

torture

²⁵ μακράν, *adv*, at some distance

²⁶ ἀγέλη, -ης *f*, herd

²⁷ χοῖρος, -ου *m*, pig

²⁸ βόσκω *pres pas ptc fs nom*, pas feed

²⁹ δαίμων, -ονος *m*, demon

³⁰ ἀποστέλλω *2s aor act impv*,

send

³¹ ὀρμάω *3s aor act ind*, rush

³² κρημνός, -οῦ *m*, steep bank

³³ βόσκω *pres act ptc m p nom*,

tend

³⁴ φεύγω *3p aor act ind*, run away

³⁵ ἀπαγγέλλω *3p aor act ind*, tell

³⁶ ὑπάντησις, -εως *f*, meeting

³⁷ μεταβαίνω *3s aor act sub*, leave

³⁸ ὅριον, -ου *n*, region

The Healing of a Paralysed Man (Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

9 Καὶ ἐμβὰς¹ εἰς πλοῖον διεπέρασεν² καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.

2 Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν³ ἐπὶ κλίνης⁴ βεβλημένον⁵. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ· θάρσει⁶, τέκνον, ἀφίενται⁷ σου αἱ ἁμαρτίαι. **3** καὶ ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων εἶπαν ἐν ἑαυτοῖς· οὗτος βλασφημεῖ. **4** καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις⁸ αὐτῶν εἶπεν· ἰνατί⁹ ἐνθυμεῖσθε¹⁰ πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **5** τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον¹¹, εἰπεῖν· ἀφίενται σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· ἔγειρε καὶ περιπάτει; **6** ἵνα δὲ εἰδῇτε¹² ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεῖς¹³ ἄρῶν¹⁴ σου τὴν κλίνην καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. **7** καὶ ἐγερθεὶς ἀπήλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. **8** ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν τὸν δόντα¹⁵ ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

The Calling of Matthew (Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

9 Καὶ παράγων¹⁶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν¹⁷ εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελῶνιον¹⁸, Μαθθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς¹⁹ ἠκολούθησεν αὐτῷ.

10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου²⁰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι²¹ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο²² τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **11** καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; **12** ὁ δὲ ἀκούσας εἶπεν· οὐ χρειαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες²³ ἰατροῦ²⁴ ἀλλ' οἱ κακῶς²⁵ ἔχοντες. **13** πορευθέντες δὲ μάθετε²⁶ τί ἐστὶν ἔλεος²⁷ θέλω καὶ οὐ θυσίαν²⁸. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς.

The Question about Fasting (Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου λέγοντες· διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν²⁹ [πολλά], οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν; **15** καὶ εἶπεν

¹ ἐμβαίνω *aoor act ptc m s nom*, get into

² διαπεράω *3s aor act ind*, cross over

³ παραλυτικός, -οῦ *m*, person unable to walk

⁴ κλίνη, -ης *f*, mat

⁵ βάλλω *pf pas ptc m s acc*, *pf pas ptc* lie (down)

⁶ θαρσέω *2s pres act impv*, Cheer up!

⁷ ἀφίημι *3p pres pas ind*, forgive

⁸ ἐνθύμησις, -εως *f*, thought

⁹ ἰνατί, why?

¹⁰ ἐνθυμέομαι *2p pres mid ind*, think

¹¹ εὐκοπος, easy (comp)

¹² οἶδα *2p pf act sub*, know

¹³ ἐγείρω *aoor pas ptc m s nom*, *intrans pas* get up

¹⁴ αἶρω *2s aor act impv*, take up

¹⁵ δίδωμι *aoor act ptc m s acc*, give

¹⁶ παράγω *pres act ptc m s nom*, leave

¹⁷ ἐκεῖθεν, *adv*, from there

¹⁸ τελώνιον, -ου *n*, tax office

¹⁹ ἀνίστημι *aoor act ptc m s nom*, get up

²⁰ ἀνάκειμαι *pres mid ptc m s gen*, be seated at table

²¹ τελώνης, -ου *m*, tax collector

²² συνανέκειμαι *3p impf mid ind*, sit (for a meal) with

²³ ἰσχύω *pres act ptc m p nom*, be well

²⁴ ἱατρός, -οῦ *m*, doctor

²⁵ κακῶς, *adv*, badly (κ. ἔχω be sick)

²⁶ μαρθάνω *2p aor act impv*, learn

²⁷ ἔλεος, -ους *n*, mercy

²⁸ θυσία, -ας *f*, sacrifice

²⁹ νηστεύω *1p pres act ind*, fast

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος¹ πενθεῖν² ἔφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος³; ἐλεύσονται⁴ δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁵ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύουσιν. **16** οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει⁶ ἐπιβλημα⁷ ῥάκους⁸ ἀγνάφου⁹ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ¹⁰. αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα¹¹ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου καὶ χειρόν¹² σχίσμα¹³ γίνεται. **17** οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἀσκούς¹⁵ παλαιούς· εἰ δὲ μὴ γε¹⁶, ῥήγνυνται¹⁷ οἱ ἀσκοὶ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται¹⁸ καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι¹⁹ συντηροῦνται²⁰.

The Ruler's Daughter and the Woman Who Touched

Jesus' Garment (Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἰς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων ὅτι ἡ θυγάτηρ²¹ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν²². ἀλλ' ἐλθὼν ἐπίθεις²³ τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται²⁴. **19** καὶ ἐγερθεὶς²⁵ ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

20 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἰμορροοῦσα²⁶ δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα²⁷ ὀπισθεν²⁸ ἦψατο²⁹ τοῦ κρασπέδου³⁰ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. **21** ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ· ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ σωθήσομαι³¹. **22** ὁ δὲ Ἰησοῦς στραφεὶς³² καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν· θάρσει³³, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

23 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς³⁴ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον³⁵ **24** ἔλεγεν· ἀναχωρεῖτε³⁶, οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον³⁷ ἀλλὰ καθεύδει³⁸. καὶ κατεγέλων³⁹ αὐτοῦ. **25** ὅτε δὲ ἐξεβλήθη⁴⁰ ὁ ὄχλος

¹ νυμφῶν, -ῶνος *m*, wedding hall (οἱ υἱοὶ τοῦ ν. wedding guests)

² πενθέω *pres act inf*, be sad

³ νυμφίος, -ου *m*, bridegroom

⁴ ἔρχομαι *3p fut mid ind*, come

⁵ ἀπαίρω *3s aor pas sub*, take away

⁶ ἐπιβάλλω *3s pres act ind*, sew on

⁷ ἐπιβλημα, -τος *n*, piece

⁸ ῥάκος, -ους *n*, cloth

⁹ ἀγνάφος, -ον, new/unshrunk

¹⁰ παλαιός, -ά/όν, old

¹¹ πλήρωμα, -τος *n*, patch

¹² χειρόν, worse (comp of κακός)

¹³ σχίσμα, -τος *n*, tear (of cloth)

¹⁴ νέος, -α/ον, new

¹⁵ ἀσκός, -οῦ *m*, wineskin

¹⁶ γέ, *emphatic particle*

¹⁷ ῥήγνυμι/ρήσσω *3p pres pas ind*, *pas* burst

¹⁸ ἐκχέω *3s pres pas ind*, spill out

¹⁹ ἀμφότεροι, -αι/α, both

²⁰ συντηρέω *3p pres pas ind*, keep safe

²¹ θυγάτηρ, -τρός *f*, daughter

²² τελευτάω *3s aor act ind*, die

²³ ἐπιτίθημι *2s aor act impv*, place

²⁴ ζάω *3s fut mid ind*, live

²⁵ ἐγείρω *aor pas ptc m s nom*, *intrans pas* get up

²⁶ αἰμορροέω *pres act ptc fs nom*, suffer chronic bleeding

²⁷ προσέρχομαι *aor act ptc fs nom*, come/go to

²⁸ ὀπισθεν, *adv*, behind

²⁹ ἅπτω *3s aor mid ind*, mid touch

³⁰ κράσπεδον, -ου *n*, edge

³¹ σῶζω *1s fut pas ind*, make well

³² στρέφω *aor pas ptc m s nom*, *intrans pas* turn

³³ θαρσέω *2s pres act impv*, Cheer up!

³⁴ αὐλητής, -οῦ *m*, flute player

³⁵ θορυβέω *pres pas ptc m s acc*, *pas* be in an uproar

³⁶ ἀναχωρέω *2p pres act impv*, go

³⁷ κοράσιον, -ου *n*, girl

³⁸ καθεύδω *3s pres act ind*, sleep

³⁹ καταγελάω *3p impf act ind*, laugh at

⁴⁰ ἐκβάλλω *3s aor pas ind*, send out

εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη¹ τὸ κοράσιον. **26** καὶ ἐξῆλθεν ἡ φῆμη² αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

The Healing of Two Blind Men

27 Καὶ παράγοντι³ ἐκεῖθεν⁴ τῷ Ἰησοῦ ἠκολούθησαν [αὐτῶ] δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες· ἐλέησον⁵ ἡμᾶς, υἱὸς Δαυίδ. **28** ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσήλθον⁶ αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πιστεῦετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι· λέγουσιν αὐτῷ· ναὶ κύριε. **29** τότε ἤψατο⁷ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων· κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γεννηθῆτω⁸ ὑμῖν. **30** καὶ ἠνέωχθησαν⁹ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήθη¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· ὁράτε μηδεὶς γινωσκέτω. **31** οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφῆμισαν¹¹ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

The Healing of a Mute Man

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων ἰδοὺ προσήνεγκαν¹² αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν¹³ δαιμονιζόμενον¹⁴. **33** καὶ ἐκβληθέντος¹⁵ τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες· οὐδέποτε¹⁶ ἐφάνη¹⁷ οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. **34** οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

The Compassion of Jesus

35 Καὶ περιήγεν¹⁸ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας¹⁹ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον²⁰ καὶ πᾶσαν μαλακίαν²¹.

36 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη²² περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι²³ καὶ ἐρριμμένοι²⁴ ὥσει²⁵ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. **26** **37** τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὁ μὲν θερισμὸς²⁷ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται²⁸ ὀλίγοι· **38** δεήθητε²⁹ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ³⁰ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

¹ ἐγείρω 3s aor pas ind, intrans pas get up

² φήμη, -ης f, news

³ παράγω pres act ptc m s dat, leave

⁴ ἐκεῖθεν, adv, from there

⁵ ἐλέεω/ἐλεάω 2s aor act impv, have mercy on

⁶ προσέρχομαι 3p aor act ind, come/go to

⁷ ἅπτω 3s aor mid ind, mid touch

⁸ γίνομαι 3s aor pas impv, happen

⁹ ἀνοίγω 3p aor pas ind, open

¹⁰ ἐμβριμάομαι 3s aor pas ind, strictly warn

¹¹ διαφημίζω 3p aor act ind, spread around

¹² προσφέρω 3p aor act ind, bring

¹³ κωφός, -ή/όν, unable to talk

¹⁴ δαιμονίζομαι pres pas ptc m s acc, be demon possessed

¹⁵ ἐκβάλλω aor pas ptc n s gen, force out

¹⁶ οὐδέποτε, adv, never

¹⁷ φαίνω 3s aor pas ind, pas be seen

¹⁸ περιάγω 3s impf act ind, go around

¹⁹ κώμη, -ης f, village

²⁰ νόσος, -ου f, disease

²¹ μαλακία, -ας f, sickness

²² σπλαγχνίζομαι 3s aor pas ind, have pity

²³ σκύλλω pf pas ptc m p nom, pf pas ptc exhausted

²⁴ ῥίπτω pf pas ptc m p nom, throw down (ἐρριμμένοι helpless)

²⁵ ὥσει, particle of comparison, like/as

²⁶ ποιμήν, -ένος m, shepherd

²⁷ θερισμός, -οῦ m, harvest

²⁸ ἐργάτης, -ου m, worker

²⁹ δέομαι 2p aor pas impv, pray

³⁰ ἐκβάλλω 3s aor act sub, send out